

OPASTESUUNNITTELUOHJE

10.08.2026

Muutoshistoria:

Päivämäärä	Kuvaus	

SISÄLLYSLUETTELO

1	Yleistä.....	1
1.1	Johdanto.....	1
1.2	Sijainti.....	1
1.3	Materiaalit.....	1
1.4	Kieli.....	1
1.5	Teksti.....	2
1.6	Symbolit.....	3
2	Alueopasteet.....	3
2.1	Rakennuksen nimi.....	3
2.2	Osoitenumerointi	3
2.3	Alueopastekartta	3
2.4	Alueen suuntaopasteet	5
2.5	Liikennemerkkit	6
2.6	Toimintapaikkojen infokyltit	6
2.7	Kokoontumispaikka	6
2.8	Alueen käyttöajat.....	6
2.9	Kieltomerkit ja sallivat merkit.....	6
3	Turvallisuusopasteet.....	7
4	Tilaopasteet	7
4.1	Tilanumerot	7
4.2	Tilanimikkeet	7
4.3	Henkilömäärät	8
4.4	Sisäopastekartat	8
4.5	Suuntaopasteet	9
4.6	Kerrosnumerot ja porrashuoneiden tunnuksset.....	9
4.7	Käyttöön liittyvät opasteet ja ilmoitukset	9

1 YLEISTÄ

Tämän opastesuunnitteluohjeen tarkoituksena on ohjata suunnittelijoita opasteaineiston laadinnassa Tampereen kaupungin tilaamissa ja Tampereen Tilapalvelut Oy:n rakennuttamissa hankkeissa. Ohjeessa käsitellään opasteiden yleisiä ja tilaajan asettamia laatu- ja sisältövaatimuksia.

1.1 Johdanto

Opasteet suunnitellaan käyttäjiä varten, ja riittävä opastus mahdollistaa itsenäisen toimimisen tiloissa. Opasteiden suunnittelussa tulee huomioida kaikki kohderyhmät sekä liikkumiseen, kuulemiseen, näkemiseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvät rajoitteet (kuten ymmärtämisen ja muistamisen haasteet) sekä aistiyliherkkyydet.

Opasteet ovat osa rakennuksen identiteettiä ja toimivat parhaiten silloin, kun ne on suunniteltu osaksi rakennuksen arkkitehtuuria. Opasteissa käytettävät värit voidaan yhdistää rakennuksen osien tunnustaväriin tai tilojen ja rakennusosien korostaväriin. Väri- ja materiaalikontrastien avulla voidaan erottaa käyttötarkoituksia ja eri käyttäjäryhmille suunnattuja toimintoja, jolloin tiloissa suunnistaminen helpottuu. Opasteiden tulee muodostaa keskenään yhteneväinen kokonaisuus, jolla on sisäinen hierarkia ja logiikka.

Ohjeessa esitetyt ratkaisut on tehty tavanomaisiin hankkeisiin. Hankkeissa tulee aina huomioida käyttäjäryhmien erityispiirteet ja selvittää käyttäjien hankekohtaiset tarpeet.

Karttamuotoisissa opasteissa vältettävä ympäristön ja rakennusosien liian tarkkaa esittämistä. Pelkistetty muoto on usein selkeämpi ja ylimääräinen informaatio lisää karttojen päivitystarvetta. Opasteiden toteutuksessa on huomioitava opasteiden muunneltavuus ja korjattavuus tulevien muutostöiden yhteydessä.

1.2 Sijainti

Opasteiden sijoituksessa on huomioitava esteettömyys, turvallisuus ja ilkvallan mahdollisuus. Kaikkien opasteiden on oltava helposti havaittavalla paikalla, eivätkä ne itsessään saa muodostaa näköestettä. Opasteet tulee sijoittaa niin, että niiden käyttö on turvallista, esim. tunnusteltavat opasteet eivät saa sijaita suoraan ovissa ja opasteiden tarkasteluun tulee varata tilaa. Ulkotiloihin sijoitettavien opasteiden, kuten nimikylttien ja opasteviittojen, tulee sijaita sellaisella korkeudella, ettei niitä pitkin pysty kiipeämään eivätkä ne ole helposti rikottavissa. Jos opaste tai liikennemerkki on kulkuväylän yläpuolella, tulee vapaa korkeus sen alapuolella olla vähintään 2200mm.

Sisäopasteiden (esim. kerrosopasteet, sisäopastekartat, tilanimikkeet ja -symbolit) informaatioalueen keskipisteen tulee sijaita 1400–1600 mm:n korkeudella. Tunnusteltavien koho-opasteiden tulee sijaita 1300–1400 mm korkeudella.

1.3 Materiaalit

Opasteen taustaksi ei sovellu läpinäkyvä rakenne, koska tekstin sekä symbolien ja taustan välille ei synny tarvittavaa tummuuskontrastia. Ulkotilaan tulevien opasteiden tulee olla säänkestäviä. Opasteiden pintamateriaalien tulee olla heijastamattomia, kestäviä ja helposti puhdistettavissa.

1.4 Kieli

Kaikki opasteet toteutetaan suomeksi. Pääsisääkäynnille johdattavat opasteet ja yleiseen käyttöön tarkoitettujen palveluiden osalta opasteet toteutetaan myös englanniksi. Yleiseen käyttöön tarkoitettuja palveluita ovat esimerkiksi kirjastot, virastot, museot ja vastaavat.

1.5 Teksti

Suosittelut kirjasinkoot opasteissa:

Lukuetäisyys	Kirjasinkoko	Käyttökohde
<1 m	5–10 mm	Opastekarttojen toissijaiset tekstit
1 m	15 mm 15–40mm x 1 mm	Yleinen vähimmäiskoko opasteteksteille esim. nimikyltit Sormin tunnusteltavat kohotekstit
<2m	25–50 mm	Tilanimikkeet, kerrosopasteet ja muut lähietäisyydeltä luettavat suuntaopasteet
>3m	70–100* mm	Kaukaa luettavat suuntaopasteet ja vastaavat *Yli 2m korkeudella sijaitsevat suuntaopasteet

Kirjaimen korkeus = katseluetäisyys metreinä x 5–10 mm

Opasteissa käytettävien tekstien minimikoko lasketaan yllä esitetyllä kaavalla. Teksti saa myös olla minimikokoa suurempi, ja opastettavien kohteiden keskinäistä hierarkiaa voidaan korostaa esittämällä tärkeimmät osat isommilla teksteillä. Samassa opasteessa voidaan myös esittää eri katseluetäisyyksille suunnattua informaatiota, esim. alueopastekartta voi sisältää ajoväylän etäisyydeltä luettavissa olevaa tietoa.

Opasteissa käytettävät fontit valitaan rakennuksen arkkitehtuuriin sopiviksi. **Kirjainmuodon tulee olla selkeä groteski (sans serif) eli ilman koristeita ja tasapaksuilla viivoilla.** Hyviä esteettömiä fontteja ovat esimerkiksi **Arial, Verdana, Roboto, Montserrat ja Open Sans.** Perusparannus- ja muutoskohteissa voidaan poiketa kirjainmuodosta, jos se on rakennushistoriallisesti perusteltua. Esteettömyys voidaan varmistaa tarvittaessa rinnakkaisilla opasteilla tai lisäämällä pistekirjoitusta opasteiden yhteyteen.

Kohokirjoitus ja pistekirjoitus

Kaikki näkövammaiset eivät käytä pistekirjoitusta, joten suositetaan kohokirjaimien tai molempien, sekä kohokirjaimien että pistekirjoituksen käyttöä.

Pistekirjoituskylteissä käytetään aina standardin mukaista kokoa, eli sitä ei suurenneta opasteita varten. Pistekirjoituksen koko: yhden pisteen korkeus 0,53 mm, pisteen halkaisija 1,5 mm, reunaprofiili pyöristetty, solun korkeus 6,5–7 mm, solun leveys 4 mm, solujen väli 2,29 mm. Pistekirjoituksen tulee alkaa samasta paikasta ja sisältää sama tietosisältö kuin kirjoitettu teksti ja sen yhteydessä olevat muut opaste-elementit, kuten nuolet ja olet-tässä merkinnät. Lisätietoa pistekirjoituksesta, ladattavissa oleva fontti ja käännöstyökalu on löydettävissä Näkövammaisten liiton sivuilta.

Kohokirjoituksessa kirjainten korkeus on 15–40 mm, ja korkeusero taustaan 1 mm.

Värit

Opasteiden tulee erottua tilan ja taustan väriykestä ja olla kohteen laajuudessa yhteneväisiä siten, että ne ovat helposti tunnistettavissa opasteiksi. Kontrastieron taustan ja tekstin välillä tulee olla 70–100 %. Parhaiten erottuvat tummalla pohjalla vaaleat tekstit ja symbolit. Tekstin ja taustan välisiä väriyhdistelmiä punainen–vihreä, oranssi–ruskea sekä sininen–vihreä ei käytetä esteettömyyssyistä. Varoitusmerkkien väriyhdistelmää keltainen–punainen ja varoituslaitteiden keltainen–musta ei käytetä niissä tapauksissa, joissa ne voivat sekoittua varoitusmerkkeihin. Hämärässä erottuvat parhaiten keltainen, oranssi ja vaaleanvihreä.

1.6 Symbolit

Symbolit ovat kielestä ja lukutaidosta riippumattomia opasteita, ja niiden käyttöä suositellaan. Kaikki keskeiset kohteet ja esteettömyyspalvelut opastetaan kuvasymboleilla. Symboleiden tulee olla yleisesti tunnettuja, konkreettisia ja helpotajuisia. Samassa opasteessa olevat toisiinsa liittyvät symbolit sijoitetaan samaan kehykseen.

Opasteena itsessään toimivan symbolin koko riippuu katseluetäisyydestä ja lasketaan kaavalla

Symbolin koko = katseluetäisyys metreinä x 90 mm

Opastekarttojen ja suuntaopasteiden yhteydessä olevien symboleiden koot sovitetaan opasteen kokoon ja symbolin tarkkuustasoon.

Symboleilla merkittäviä kohteita ovat:

- Pyörätuolia käyttävä henkilö; pysäköinti, pääsy ja portaaton sisäänkäynti rakennukseen (vaihtoehtoinen), esteetön hissi (jos kaikki eivät ole), nostolaite, esteetön WC, esteettömän WC:n käteisyys, pyörätuolipaikka, pukuhuone. Pyörätuolisymbolina käytetään yleisesti tunnettua ISA-symbolia tai tyyliteltyä, mutta kuitenkin helposti tunnistettavaa versiota ISA-symbolista.
- Näkövammaiset; tilat, joissa on tarjolla ääni- ja koho-opastusta sekä mahdolliset opaskoirien tilat
- Kuulovammaiset; äänensiirtojärjestelmällä/induktiosilmukalla varustetut tilat, äänenvahvistimella varustetut puhelin- ja hätäpuhelupalvelut
- WC-tilat: Sukupuolitettut WC:t tulee merkitä symboleilla. Jos wc on tarkoitettu kaikille, voidaan se merkitä unisex-symbolilla tai vain wc-merkinnällä. Lastenhoitohuoneet tulee merkitä symboleilla.

2 ALUEOPASTEET

2.1 Rakennuksen nimi

Rakennuksen julkisivuun kiinnitetään rakennuksen nimi taustastaan irti olevin kirjaimin. Kirjainten koko, materiaali, väri, sijoitus ja valaistustapa valitaan rakennuksen arkkitehtuurin soveltuvaksi. Suunnittelijan tulee varmistaa, että teksti säilyy luettavana myös iltavalaistuksessa.

2.2 Osoitenumerointi

Valaistu osoitenumero, mahdollinen porraskirjain ja tarvittaessa kadunnimikyltti suunnitellaan [Tampereen kaupungin ohjeen](#) mukaan.

2.3 Alueopastekartta

Jos saapuminen kohteelle tapahtuu useammasta päälähestymissuunnasta, tulee alueopastekarttoja sijoittaa tarvittaessa useampi. Jos kohteella on selkeä päälähestymissuunta ja useampi toissijainen, jälkimmäisessä käyttää suuntaopasteita.

Alueopastekartat tulee sijoittaa esteettömälle reitille helposti löydettävään paikkaan. Edustan pinnan tulee olla kova ja tasainen: opasteen edessä ei saa olla rakenteellisia esteitä tai kalusteita, istutuksia, tasoeroja tai lumenlajityspisteitä. Opasteen edustalle on varattava tarvittava tila sen tarkastelemista varten. Opasteen lähiympäristön kasvillisuus ja sen tuleva kasvu ei saa haitata opasteen näkyvyyttä. Myöskään itse opaste ei saa muodostaa näköestettä kulkuväylille tai tonttiliittymään.

Opasteen tulee olla luettavissa sekä seisten että pyörätuolista, **alareunan korkeus 900–1200 mm**. Opasteen **pinnan tulee olla heijastamaton ja säänkestävä**. Alueopaste **tulee olla valaistu**, valaistuksen tyyppi valitaan rakennuksen yleisarkkitehtuuriin sopivaksi. Alueopastekartta suojataan UV-säteilyltä ja ilkivallalta suojakalvojen tai muiden rakenteellisten ratkaisujen avulla.

Alueopastekartassa esitetään:

Kohteen nimi ja osoite

Olet tässä - merkintä

Yleinen hätänumero

Pohjoisnuoli, kartta esitetään katselusuunnan mukaisesti

Pelastustiet ja nostopaikkojen sijainnit

Kokoontumispaikat pihalla

Väestönsuojan sijainti

Pysäköinnin järjestelyt

- Auto, moottoripyörä, polkupyörä, sähköpotkulauta ja vaunupaikkojen sijainti
- Esteettömät autopaikat
- Sähköautojen latauspisteet
- Taksien saattopaikat ja taksitolpat
- Saattoliikennepaikat
- Vieras-, huolto- ja henkilökuntapaikkojen jako tarvittaessa

Sisäänkäynnit selitteineen esim. sisäänkäynti A: salin iltakäyttö, keittiön huolto

Porrashuoneiden tunnuks, jos porrashuoneet sijaitsevat sisäänkäyntien yhteydessä

Rakennukset ja rakennelmat:

- Opastekartassa tulee esittää alueen kaikki rakennukset ja kulkua rajoittavat rakennelmat, kuten aidat ja muurit. Kohteen ulkopuoliset rakennukset ja rakennelmat voidaan esittää viitteellisesti niiltä osin kuin niiden katsotaan vaikuttavan ympäristön hahmottamiseen ja orientoitumiseen.

Kiinteistön rajat joko rajauksen tai muiden visuaalisten keinojen avulla esitettynä.

Rakennuksen keskeiset toiminnot:

- Jos rakennus tai rakennukset jakautuvat massallisesti selkeästi eri toimintoihin, voidaan toiminnot kirjata suoraan rakennusmassojen kohdalle.
- Jos rakennuksen eri toiminnoilla on erilliset sisäänkäynnit, voidaan sisäänkäynnit nimetä toimintojen mukaan.
- Jos rakennuksen toiminnot limittyvät myös sisäänkäyntien tasolla, voidaan rakennuksen toiminnot ja sisäänkäyntien käyttötarkoitukset erotella alueopasteen selosteosassa.

Alueen keskeiset toiminnot

- Sellaiset toiminnot, joiden luokse on pystyttävä opastamaan esimerkiksi pelastushenkilökuntaa, kuten pelikentät ja merkittävät kiipeilytelineet, on hyvä nimetä karttaan.
- Joukkoliikennepysäkkien sijainti tai opastusnuoli lähimmälle / lähimmille joukkoliikennepysäkeille.

Kulkureitit

- Kevyen liikenteen väylät erotetaan esitystavaltaan autoliikenteelle varatuista väylistä.
- Erilliset varsinaiset pyörätiet merkitään karttaan vähintään symbolin avulla.
- Tiet lähiympäristössä nimetään ja suojatiet merkitään, jolloin turvallisen reitin suunnittelu esim. joukkoliikennepysäkeille helpottuu.
- Esteettömät reitit: jos kaikki alueen reitit ja sisäänkäynnit eivät ole esteettömiä, tulee esteettömät reitit ja sisäänkäynnit merkitä karttaan. Hyvä käytäntö on pisteviiva ja pyörätuolisymboli. Jos etäisyys esteettömälle sisäänkäynnille >50m, tulee etäisyys merkitä opasteeseen
- Alueen portaat ja rampit: merkittävät tasoerot alueella merkitään myös aluekarttaan. Sisäänkäyntien yhteydessä olevat portaat ja rampit esitetään. Kulkureitin tai rampin kaltevuus > 3 %

merkitään alueopasteeseen ylämäkeen osoittavalla nuolella. Jos kulkureitin tai rampin kaltevuus on > 5 %, merkitään se myös tekstillä.

Huolto ja ylläpito

- Jätepisteen sijainti
- Huoltopihan, huolto-ovien ja lastauslaiturien paikat
- Muut tavaran toimituskohteet, kuten keittiön ja taitoaineiden huolto sekä kirjastotilat

Karttaseloste

- Kartassa käytetyt merkinnät ja symbolit selostetaan

Tampereen kaupungin vaakunalogo

- Alueopasteeseen lisätään Tampereen kaupungin vaakunalogo. Logon koko suhteutetaan opastekartan kokoon, koko minimissään kuitenkin 25 mm, jolloin logo säilyy luettavana. Lisätietoa vaakunalogon käytöstä Tampereen kaupungin brändikirjassa.

Kiinteistötekniikan sijainti voidaan esittää alueopastekartan yhteydessä tai omana erillisenä karttanaan. Tarkista ajantasaiset vaatimukset viranomaisen ohjeistuksen mukaan.

Kiinteistötekniikan sijainti, esim.

- sähköpääkeskus
- veden pääsulku
- kaasun pääsulku
- ilmanvaihdon hätäpysäytys

Alueopastekartan esimerkkipiirros liitteenä.

Kohokartta

Kohokartta on näkövammaisille suunnattu, tunnusteltava kartta, joka esittää ympäristön, rakennuksen tai tilan keskeiset reitit ja kohteet kohomerkintöjen avulla. Alueopaste-tyyppisiä kohokarttoja toteutetaan niihin yleisölle avoimiin kohteisiin, kuten kirjastoihin, virastoihin, museoihin ja asemille, jotka sisältävät useamman rakennuksen tai laajat ulkotilat. Koulu- ja päiväkotikohteissa kohokarttojen tarve harkitaan hankekohtaisesti. Kohokartat toteutetaan omana erillisenä karttanaan päivitystarpeen vähentämiseksi ja sijoitetaan lähtökohtaisesti sisätiloihin käytettävyyden varmistamiseksi.

Kohokarttojen toteutuksessa huomioitava kestävät, antibakteeriset materiaalit ja puhtaanapidon mahdollistaminen yleisesti.

2.4 Alueen suuntaopasteet

Alueella käytetään tarvittaessa suuntaopasteita, kuten esimerkiksi viittoja. Ilkivallalle alttiissa kohteessa viitat pyritään sijoittamaan tarpeeksi korkealle, esim. alareuna 2500 mm. Suuntaopasteiden toteutuksessa noudatetaan kohdan 1 mukaisia periaatteita.

Koho-opasteet / ohjauslistat

Ohjauslistojen käyttöä suositellaan aina, kun niiden käyttö on mahdollista. Ohjauslistoilla merkitään esimerkiksi jalankulkureitti tonttiliittymästä alueopasteelle ja sisäänkäynnille. Myös kepillä tunnusteltavissa olevan reunakiveyksen käyttö jalankulkureittien varrella helpottaa näkövammaisten liikkumista.

2.5 Liikennemerkkit

Arkkitehti laatii liikennemerkkisuunnitelman, joka hyväksytetään tilaajalla ja käyttäjällä. Hyväksynnän jälkeen pääsuunnittelija lähettää suunnitelman kaupunkiympäristön palvelualueelle osoitteeseen kir-jaamo@tampere.fi Tieliikennelain (6/2020) mukaisen viranhaltijapäätöksen saamiseksi. Ilman suostumusta asetetut liikennemerkkit eivät ole lainvoimaisia.

Mahdollinen iltakäyttö on huomioitava pysäköinnin järjestelyissä liikennemerkkien osalta. Esimerkiksi osa saatto- ja henkilökunnan parkkipaikoista voidaan osoittaa iltakäyttöön varsinaisen käyttöajan ulkopuolella.

Pelastustiet ja nostopaikat merkitään tieliikenneasetuksen mukaisesti.

Tampereen kaupungin liikennesuunnittelusta on myös saatavilla ohjausta liikennemerkkien suunnittelua varten.

2.6 Toimintapaikkojen infokyltit

Kaikki leikki- ja ulkokuntoiluvälineitä sisältävät piha-alueet varustetaan erillisellä kyltillä, johon on kirjattu:

- Paikan sijainti/osoite
- Yleinen hätänumero
- Puhelinnumero, johon vikaantuneista välineistä voi ilmoittaa
- Ilmoitus siitä, jos/kun paikalla ei ole talvikunnossapitoa
- Laitteiden ja välineiden sekä alueen yleisiä käyttöohjeita

Lisätietoa toimintapaikkojen opasteista (Leikki- ja ulkokuntoilupaiikkojen turvallisuusasiakirja) sekä valmiit pohjat infokylteistä on saatavilla Tampereen Tilapalveluiden materiaalipankissa.

2.7 Kokoontumispaikka

Piha-alueella sijaitsevat ensisijaiset kokoontumispaikat osoitetaan merkillä.

2.8 Alueen käyttöajat

Julkisten rakennusten piha ovat alueen asukkaiden ja vierailijoiden käytettävissä. Koulujen ja päiväkotien osalta pihojen käyttö on kielletty klo 22–07 välisenä aikana, yleiseen käyttöön soveltuvat ajat selvitetään käyttäjältä kohdekohtaisesti. Piha-alueen vapaat käyttöajat voidaan esittää esimerkiksi alueopastekartan tai toimintapaikkojen kylttien yhteydessä.

2.9 Kieltomerkit ja sallivat merkit

Alueen käyttöä opastavia merkkejä voidaan esittää toimintapaikkojen infokylttien tai muiden alueopasteiden yhteydessä.

Tupakointikielto

Tupakkalaki 549/2016 kieltää tupakoimisen päiväkotien, esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä julkisilla leikkikentillä ja -paikoilla. Tämä koskee myös savuttomien tupakkatuotteiden (esimerkiksi nikotiinipussit ja nuuska) sekä sähkösavukkeiden ja tupakkajäljitelmiä käyttöä. On myös huolehdittava, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan alueelle, jolla tupakointi on kielletty.

Ulkotiloissa tulee olla tupakointikieltoa osoittavat opasteet, jotka ovat pihaan saapuvien ja niissä oleskelevien helposti havaittavissa. Tupakointikielto on voimassa jatkuvasti koulujen ja päiväkotien aukioloajoista riippumatta. Tupakointikielto koskee myös esimerkiksi kesäloman aikana koulun ulkoalueella järjestettäviä ulkotapahtumia. Tupakointikieltoa osoittava merkintä toteutetaan kaikkiin koulu- ja päiväkotikohteisiin. Muiden rakennusten osalta, jotka eivät kuulu yleisen tupakointikiellon piiriin, mahdollinen tupakointikielto tarkastetaan tilaajalta/käyttäjältä.

Lemmikkieläinkielto

Lemmikkieläinten ulkoiluttaminen koulujen ja päiväkotien piha-alueilla ja julkisilla leikkikentillä ja -paikoilla on kielletty. Muissa kohteissa mahdollinen lemmikkieläinkielto selvitetään tilaajalta/käyttäjältä.

3 TURVALLISUUSOPASTEET

Turvamerkit ja alkusammutuskaluston merkitseminen toteutetaan paikallisen paloviranomaisen ohjeistuksen ja valtioneuvoston asetuksen työpaikkojen turvamerkeistä ja niiden vähimmäisvaatimuksista 687/2015 mukaisesti.

Poistumistieopasteet toteutetaan paikallisen paloviranomaisen ohjeistuksen ja sisäasiainministeriön asetuksen rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta 977/2024 mukaisesti.

Tila- ja kerroskohtaiset poistumistiekartat / pelastautumiskortit laaditaan kaikkiin kohteisiin, joilta edellytetään pelastussuunnitelmaa (Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 1§). Varsinaisen pelastussuunnitelman laatii käyttäjä / tilaaja.

Pelastuslaitokselle suunnatut kohdepiirrokset toteutetaan paikallisen paloviranomaisen ohjeistuksen mukaisesti.

4 TILAOPASTEET

4.1 Tilanumerot

Katso liite Tilaopastemalli

Tilanumerot ovat pääasiallisesti huollolle ja pelastustoimelle suunnattuja opasteita. Jos rakennuksessa on paljon toistuvia tiloja samalla tilanimikkeellä, saatetaan tilanumerointia käyttää myös vierailijoiden opastamiseen, ja tämä tulee huomioida numeron sijoittelussa. Tilanumeron tulee erottua taustastaan ja näkyä myös pimeässä. Tämä voidaan varmistaa käyttämällä riittävää kontrastia ja mahdollisesti jälkiheijastavaa materiaalia. Hierarkkisesti niiden ei tarvitse olla yhtä näkyviä kuin esimerkiksi tilanimikkeiden. Tilanumerot merkitään kaikkiin tiloihin johtaviin oviin tai niiden viereen sekä sisä- että ulkopuolelle. Komeromaisissa tiloissa, joissa ei mahdu oleskelemaan sisäpuolella, riittää tilanumeron merkitseminen ulkopuolelle. Kahden tilan väliseen kulkuun tarkoitetuissa ovissa, kuten esimerkiksi pako-ovissa, avautumis- ja sulkeutumispuolen numero määräytyy oven vastaisen tilan mukaisesti.

4.2 Tilanimikkeet

Katso liite Tilaopastemalli

Tilojen nimeämisessä noudatetaan yleistä tilanimikkeistöä ja hankkeen tilaohjelman mukaisia nimiä. Kaikki varsinaiset tilat nimetään.

Käyttäjille ja vierailijoille suunnatuissa tiloissa suositetaan kokonaista kirjoitusasua, mutta yleisesti tunnettujen lyhenteiden käyttö on sallittu.

Tilojen nimeämisessä suositetaan yleispäteviä nimikkeitä, kuten toimisto, neuvottelu, varasto, hoituhuone jne. Käyttäjä- ja käyttökohtaiset tarkennukset, kuten rehtori, lääkäri, hoitaja, psykologi, liinavaate tmv. voidaan esittää tilakohtaisten nimikylttien tai muiden helposti vaihdettavissa olevien opasteiden

avulla päivitystarpeen vähentämiseksi. Erisnimien, kuten esimerkiksi neuvotteluhuone "KUUSISTO", käytöstä sovitaan hankekohtaisesti. Turvallisuuden kannalta tärkeät kohteet, kuten lääkevarastot ja henkilötietoja sisältävät arkistot nimetään yleisluontoisesti, esim. "varasto" ja "arkisto".

Tilanimet voidaan kirjoittaa suur- tai pienaakkosin valitun tyylin mukaisesti, mutta pienaakkosia käytettäessä käytetään isoa alkukirjainta. Tuntoaistilla luettavat kohokirjaimet esitetään aina isoilla kirjaimilla (VERSAALI) ja niiden tulee olla korkeudeltaan 15–40 mm. Jos sama opaste on varsinainen tilaopaste, tulee sen olla korkeudeltaan 25–40 mm. Tasoero pinnan kanssa tulee olla vähintään 1 mm ja sijainti 1300–1400 mm korkeudella. Koho-opasteet sijoitetaan aina tilan oven viereen avautumispuolelle, ei suoraan tilan oveen turvallisen käytön mahdollistamiseksi. Riittävä kontrasti (70–100 %) huomioitava myös koho- ja pistekirjoituksella toteutettavissa opasteissa.

Julkisten kohteiden niissä tiloissa, jotka on suunnattu vierailijoiden käyttöön tai jotka sisältävät näkövammaisille suunnattuja esteettömyyspalveluja, tulee tilanimikkeet toteuttaa kohokirjaimin ja/tai varustaa pistekirjoituksella. Myös koulujen ja päiväkotien salit, hallinnolliset tilat, neuvotteluhuoneet ja ilta-käyttöön varatut tilat katsotaan olevan vierailijoiden käyttöön suunnattuja tiloja.

Käyttäjille ja vierailijoille suunnatut opasteet ja vain henkilökunnan tai huollon käytössä olevien aputilojen tilanimikkeiden esitystapa on hyvä erottaa toisistaan sijainnin, koon, kontrastin tai muun tyyllillisen keinon avulla.

4.3 Henkilömäärät

Kaikkien varsinaisten kokoontumistilojen (YM asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta 1007/2017 luku 5) **maksimihenkilömäärät** merkitään tilaopasteen yhteyteen tai erillisellä kyltillä. Kyltistä/merkinnästä tulee käydä ilmi, että kyseessä on kokoontumistila ja ehdoton maksimihenkilömäärä. Esim: **Kokoontumistila max. 60 henkilöä**

Muiden käyttötilojen, kuten luokka-, työ-, neuvottelutilojen tmv. osalta merkitään ilmanvaihdon mitoituksen mukainen henkilömäärä. Esim: **5 henkilöä**

4.4 Sisäopastekartat

Katso liite Sisäopastekarttamalli

Sisäopastekarttojen tarve harkitaan aina kohdekohtaisesti. Sisäopastekartta voidaan toimittaa myös vain sähköisenä versiona käyttäjien tulevia tarpeita varten. Sisäopastekarttojen sisältö ja tarkkuustaso vaihtelee kohde- ja käyttötarkoituksekohtaisesti. Opastettavia kohteita rakennuksessa ovat yleensä kaikki yleisölle avoimet julkiset tilat, kuten kirjastot ja kahvilat. Koulu- ja päiväkotikohteissa opastettavia kohteita ovat vierailijoiden käytössä olevat kohteet, kuten iltaikäyttötilat, salit, hallinnon ja terveydenhuollon tilat ja muut vastaavat, jos niiden sijainti ei ole helposti opastettavissa esim. suuntaopasteiden avulla.

Mahdollisuuksien mukaan sisäopastekarttaan olisi hyvä merkitä myös:

- Alkusammutuskaluston sekä mahdollisen defibrillaattorin paikka
- Hätäpoistumistiet
- WC-tilojen sijainnit ja tyytit
- Hissien ja portaiden sijainnit

Sisäopastekarttojen laadinnassa tulee huomioida esteettömyys ja turvallisuus.

Turvallisuuden kannalta olennaisten kohteiden tai vain varsinaisille käyttäjille suunnattujen tilojen liian tarkka esittäminen julkisesti näkyvillä olevissa opastekartoissa ei ole tarkoituksenmukaista. Esteettömyyden ja päivitettävyyden kannalta pelkistetty esitystapa on parempi.

Sisäopastekohokartta

Kohokartta on näkövammaisille suunnattu, tunnusteltava kartta, joka esittää rakennuksen tai tilan keskeiset reitit ja kohteet kohomerkintöjen avulla. Sisäopastekohokarttoja toteutetaan niihin yleisölle avoimiin kohteisiin, kuten kirjastoihin, virastoihin, museoihin ja asemille, joiden sisätilat ja sisäiset reitit ovat vaikeasti hahmotettavissa. Sisäopastekohokarttojen tarve harkitaan aina kohdekohtaisesti.

4.5 Suuntaopasteet

Katso liite Suuntaopastemallit

Hissien ja porrashuoneiden yhteyteen toteutetaan kerrosopasteet. Kerrosopasteessa esitetään ne tilat ja toiminnot, joihin kulku tapahtuu kyseisen kerrosyhteyden kautta.

Lisäksi kerrosopasteissa on hyvä esittää symboleiden avulla:

- Sijaintikerros, esim. olet tässä-merkintä tai jokin muu tyyllillinen keino
- Uloskäynti/hätäpoistumistiekerrokset tarvittaessa, esim. jos porrasyhteys ulottuu maan alle tai lähin hätäpoistumistie ei ole maantasossa
- Esteettömien WC-tilojen sijainti ja kätisyys, jos vaihtelee kerroksittain
- WC-tilojen sijainti ja käyttäjäryhmät, jos vaihtelee kerroksittain
- Infon sijainti
- Vaatesäilytyksen sijainti

Kerrosopasteet voidaan esittää myös karttamuodossa. Läheltä luettavaksi tarkoitetut kerros- ja suuntaopasteet, jotka sijaitsevat tunnusteltavissa olevalla lukukorkeudella voidaan toteuttaa 25–40 mm kohoteksteillä.

Muita suuntaopasteita, kuten viittoja, käytetään tiloissa tarvittaessa. Suuntaopasteiden toteutuksessa noudatetaan kohdan 1 mukaisia periaatteita.

4.6 Kerrosnumerot ja porrashuoneiden tunnukset

Kerrosnumerot merkitään porrashuoneisiin paloviranomaisen voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti (Kerrostalon paloturvallisuusopas).

Kohomerkinnöin kerrosnumerointi merkitään hissien yhteydessä joko kerrosnumeron tai kerrosopasteen yhteyteen, riippuen siitä, kumpi on helpommin havaittavissa hissistä poistuttaessa.

Portaiden yhteydessä kerroksen kohomerkintä tehdään kaiteen alapintaan.

Porrashuoneiden tunnukset merkitään porrashuoneisiin johtaviin sisäänkäynteihin paloviranomaisen voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti.

4.7 Käyttöön liittyvät opasteet ja ilmoitukset

Käyttäjien omille opasteille ja tilojen käyttöön liittyville vaihtuville ilmoituksille on varattava sijoitusmahdollisuus. Esimerkiksi kokoontumistilojen, kuten neuvotteluhuoneet ja opetustilat, ovien yhteyteen toteutetaan A4-kokoinen tasku. Julkisten WC-tilojen etutiloihin varataan A4-tasku siivouksen käyttöä

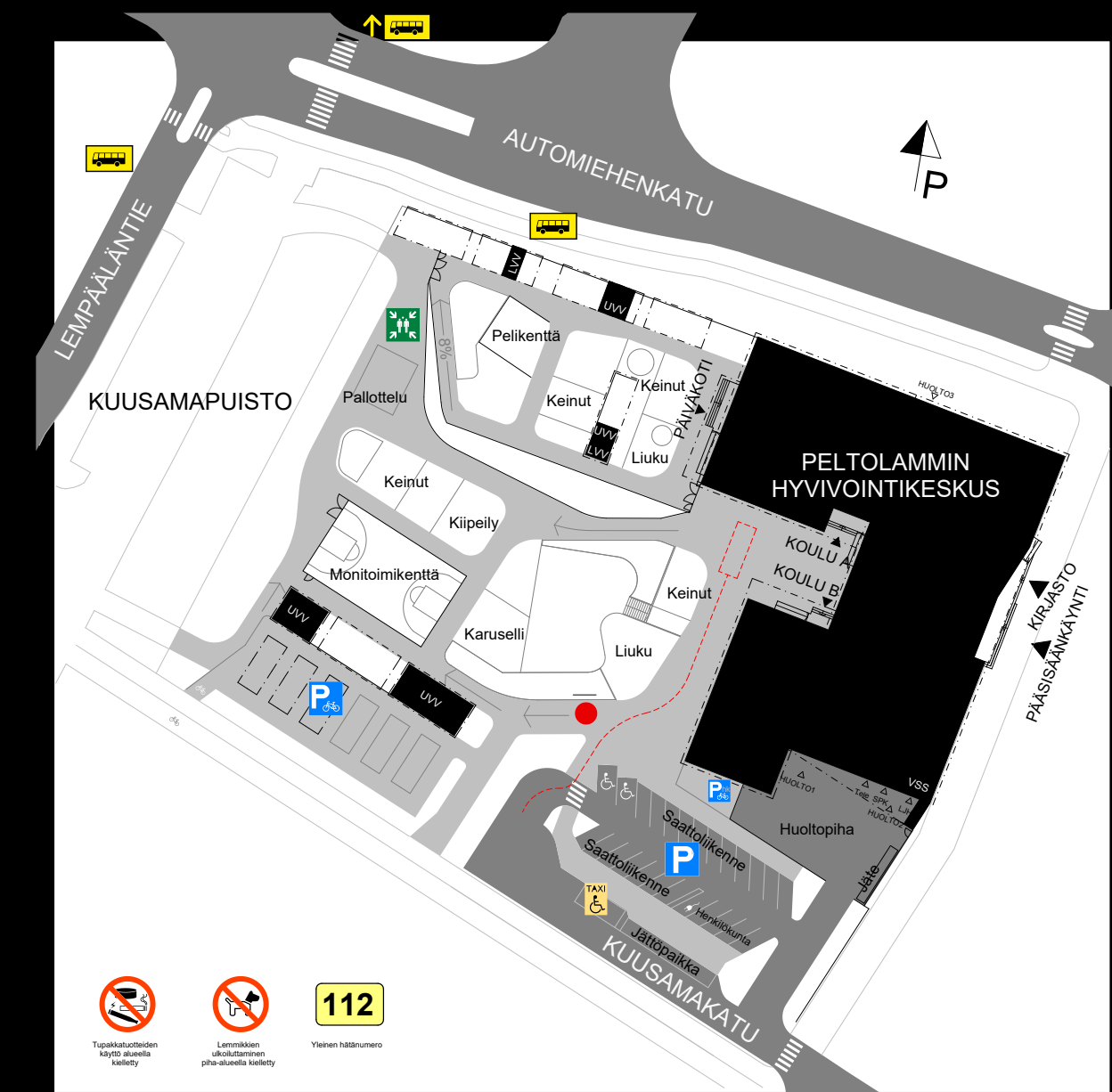
varten. Koulujen ja päiväkotien sisäänkäyntien yhteyteen esim. oven viereisen ikkunan sisäpuolelle voidaan toteuttaa kiinnityspinta. Koulujen ja päiväkotien pihaporttien yhteyteen tulee varata kiinnityspintaa ilmoituksille.

TIETOLÄHTEITÄ

- RT 91-11282 Kiinteistön opasteet, Rakennustieto 2017
- RT 98-11281 Liikennemerkkit ja opasteet kiinteistön ulkoalueilla, Rakennustieto 2017
- RT 103141 Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö, Rakennustieto 2019
- RT 09-11022 Perustietoja liikkumis- ja toimimisesteisistä, Rakennustieto 2011
- Valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvamerkeistä ja niiden vähimmäisvaatimuksista 687/2015
- Sisäasiainministeriön asetus rakennusten poistumisreittien merkitsemisestä ja valaisemisesta 805/2005
- Sisäasiainministeriön asetus pelastustien merkitsemisestä <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/1384> (2.1.2026)
- <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyystietokanta>
- <https://sanastot.suomi.fi/>
- <https://koodistot.suomi.fi/>
- <https://www.tampere.fi/tampere-brand>
- <https://www.sujuva.info/selkokartta/>
- <https://www.sujuva.info/koho-opasteet/>
- <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>
- <https://pelastustoimi.fi/pirkanmaa/>
- <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/esitteet-ja-oppaat>
- https://kuurosokeat.fi/materiaaleja/esitteet_tuotekortit/

PELTOLAMMIN HYVINVOINTIKESKUS

Kohteen osoite

- PÄÄSISÄÄNKÄYNTI
MAIN ENTRANCE
- Info
 - Asukasaula - Community space
 - Nuorisotoimi
 - Ruokala
 - Sali

- KIRJASTO - LIBRARY

- KOULU A
- 1-2lk
 - Salin iltakäyttö
- KOULU B
- 3-6lk
 - Taitoainetilojen iltakäyttö

- PÄIVÄKOTI
- 0-2v ryhmät
 - 3-6v ryhmät

- Huolto 1 Taide- ja taitoaineet
- Huolto 2 Keittiö
- Huolto 3 Kirjasto

	Olet tässä		Kokoontumispaikka
	Sisäänkäynti		Pelastustie
	Parkkipaikka		Nostopaikka
	Esteetön parkkipaikka		Taksin noutopiste
	Sähköauton latauspiste		Kulkureitin kaltevuus >3%
	Polkupyöräparkki		Ulkoliikennevarasto
	Polkupyöräparkki henkilökunnalle		Lastenvaunuväestö
	Joukkoliikennepysäkki		Väestönsuoja

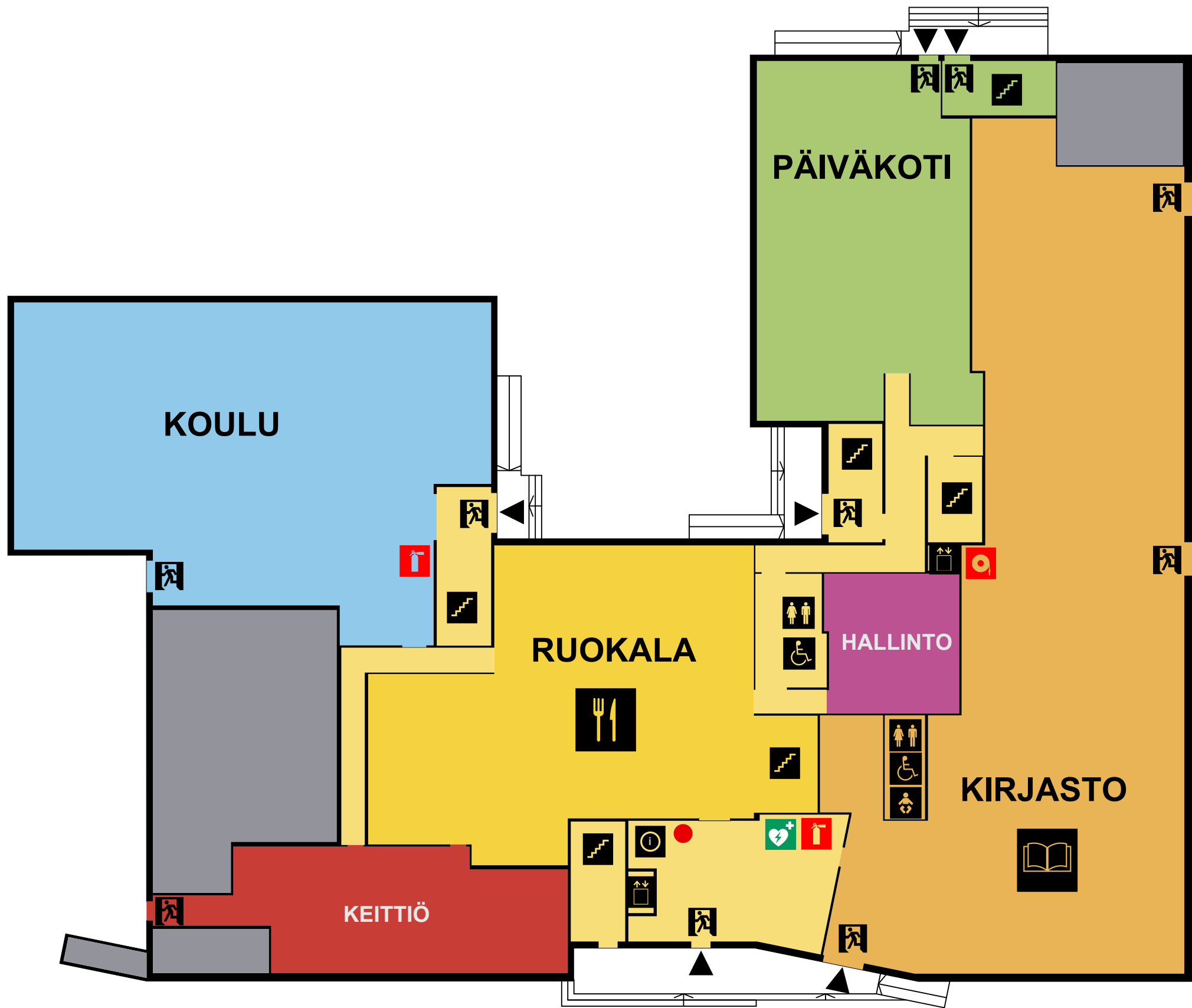
1400

Tarkastuslista:

- Kohteen nimi ja osoite
- Olet tässä - merkintä
- Yleinen hätänumero
- Pohjoisnuoli, kartta esitetään katselusuunnan mukaisesti
- Pelastustiet ja nostopaikkojen sijainnit
- Kokoontumispaikat pihalla
- Väestönsuojan sijainti
- Pysäköinnin järjestelyt
 - Auto, moottoripyörä, polkupyörä, sähköpotkulauta ja vaunupaikkojen sijainti
 - Esteettömät autopaikat
 - Sähköautojen latauspisteet
 - Taksien saattopaikat ja taksitolpat
 - Saattoliikennepaikat
 - Vieras-, huolto- ja henkilökuntapaikkojen jako tarvittaessa
- Sisäänkäynnit selitteineen
- Porrashuoneiden tunnuks, jos porrashuoneet sijaitsevat sisäänkäyntien yhteydessä
- Rakennukset ja rakennelmat:
 - Opastekartassa tulee esittää alueen kaikki rakennukset ja kulkua rajoittavat rakennelmat, kuten aidat ja muurit.
- Kiinteistön rajat joko rajauksen tai muiden visuaalisten keinojen avulla esitettynä.
- Rakennuksen keskeiset toiminnot:
 - Jos rakennus tai rakennukset jakautuvat massallisesti selkeästi eri toimintoihin, voidaan toiminnot kirjata suoraan rakennusmassojen kohdalle.
 - Jos rakennuksen eri toiminnoilla on erilliset sisäänkäynnit, voidaan sisäänkäynnit nimetä toimintojen mukaan.
 - Jos rakennuksen toiminnot limittyvät myös sisäänkäyntien tasolla, voidaan rakennuksen toiminnot ja sisäänkäyntien käyttötarkoitukset erotella alueopasteen selosteosassa.
- Alueen keskeiset toiminnot
 - Sellaiset toiminnot, joiden luokse on pystyttävä opastamaan esimerkiksi pelastushenkilökuntaa, kuten pelikentät ja merkittävät kiipeilytelineet, on hyvä nimetä karttaan.
 - Joukkoliikennepysäkkien sijainti tai opastusnuoli lähimmälle / lähimmille joukkoliikennepysäkeille.
- Kulkureitit
 - Kevyen liikenteen väylät erotetaan esitystavaltaan autoliikenteelle varatuista väylistä.
 - Erilliset varsinaiset pyörätiet merkitään karttaan vähintään symbolin avulla.
 - Tiet lähiympäristössä nimetään ja suojatiet merkitään, jolloin turvallisen reitin suunnittelu esim. joukkoliikennepysäkeille helpottuu.
 - Esteettömät reitit: jos kaikki alueen reitit ja sisäänkäynnit eivät ole esteettömiä, tulee esteettömät reitit ja sisäänkäynnit merkitä karttaan. Hyvä käytäntö on pisteviiva ja pyörätuolisymboli. Jos etäisyys esteettömälle sisäänkäynnille >50m, tulee etäisyys merkitä opasteeseen
 - Alueen portaat ja rampit: merkittävät tasoerot alueella merkitään myös aluekarttaan. Sisäänkäyntien yhteydessä olevat portaat ja rampit esitetään. Kulkureitin tai rampin kaltevuus > 3 % merkitään alueopasteeseen ylämäkeen osoittavalla nuolella. Jos kulkureitin tai rampin kaltevuus on > 5 %, merkitään se myös tekstillä.
- Huolto ja ylläpito
 - Jätepisteen sijainti
 - Huoltopihan, huolto-ovien ja lastauslaiturien paikat
 - Muut tavarantoimituskohteet, kuten keittiön ja taitoaineiden huolto sekä kirjastotilat
- Karttaseloste
 - Kartassa käytetyt merkinnät ja symbolit selostetaan
- Tampereen kaupungin vaakunalogo
 - Alueopasteeseen lisätään Tampereen kaupungin vaakunalogo. Logon koko suhteutetaan opastekartan kokoon, koko minimissään kuitenkin 25 mm, jolloin logo säilyy luettavana. Lisätietoa vaakunalogon käytöstä Tampereen kaupungin brändikirjassa.

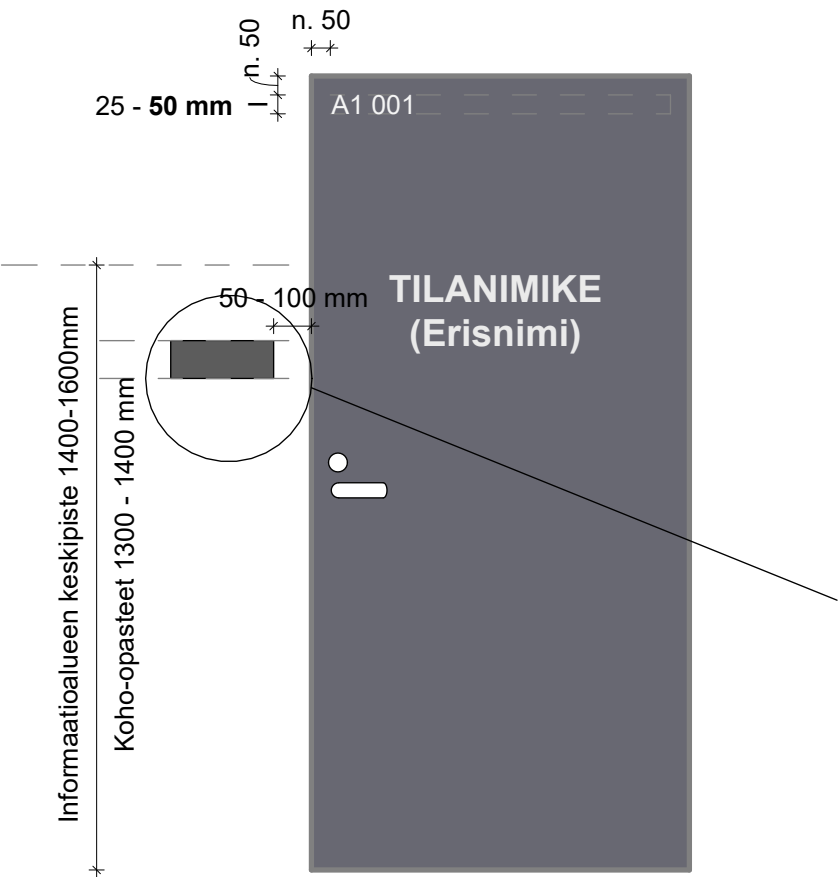
PIHA-ALUE VIERAILIJOIDEN KÄYTÖSSÄ
MA - PE 17 - 22
LA - SU 7 - 22

- Olet tässä
- Info
- Portaat
- Hissi
- WC Naiset/ Miehet
- WC Esteetön
- WC Lastenhoito
- Sisään/uloskäynti
- Poistumistie
- Käsisammutin
- Pikapaloposti
- Defibrillaattori

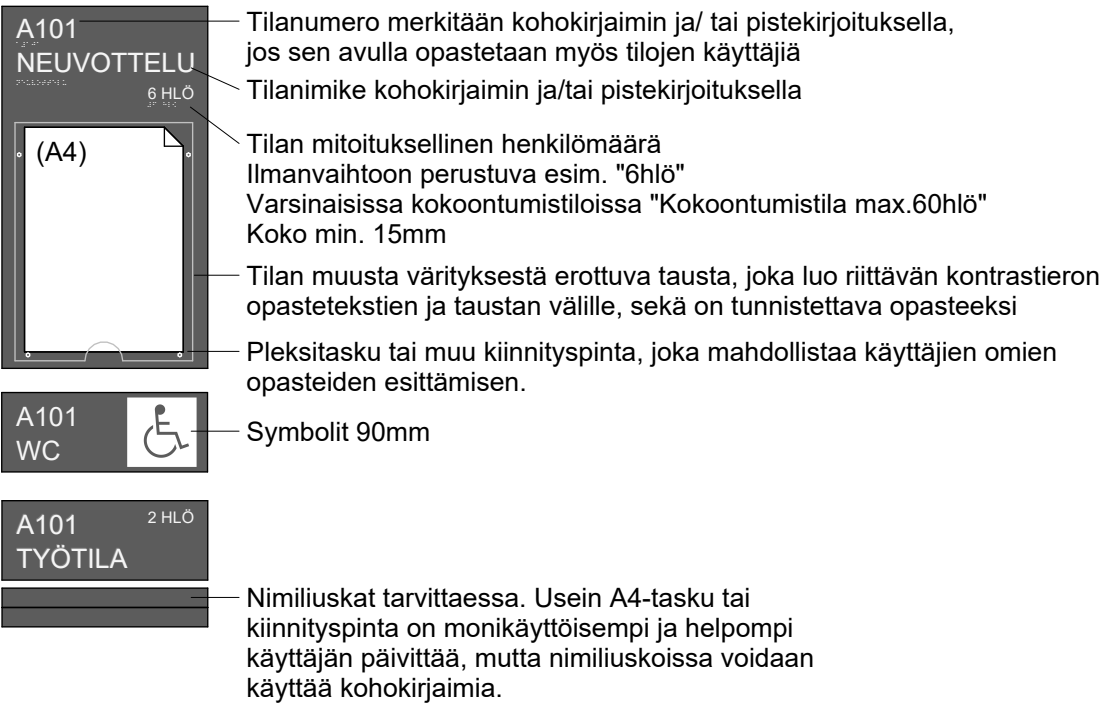
Tilaopastemallit

Tilan ovi

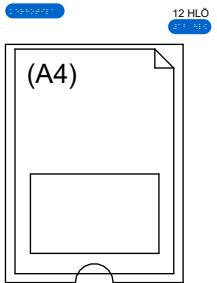
Tilaopasteet voidaan sijoittaa joko tilan oveen, tai tilan oven viereen seinälle
Koho-opasteet sijoitetaan aina oven viereen.

Esimerkkejä seinään sijoitettavista tilaopasteista:

A101 — Tilanumero ja nimi maalattuna seinään >40mm
Erilliset pistekirjoituslaatat tekstien yhteydessä

Kerhotila

Tilaopasteet seinässä 1 : 10

Kokohierarkia

TASO 1	Vierailijoille suunnatut tilat
Taso 2	Henkilökunnan tilat
Taso 3	Tilanumerot

Kontrasti / Värihierarkia

TASO A	Vierailijoille suunnatut tilat
TASO B	Vierailijoille suunnatut aputilat
Taso C	Henkilökunnan aputilat

Sijaintihierarkia

Taso 2	TASO 1
---------------	---------------

Yleiset periaatteet:

- Tilan oven avautumispuoli tulee selvitä tilaopasteiden sijoittelusta**
- Kaikki kohokirjaimet kirjoitetaan VERSAALINA**
- Kohokirjaimilla toteutettavien varsinaisten tilaopasteiden koko on 25 - 40 mm. Kohokirjaimin toteutettavat avustavat tekstit, kuten henkilömäärät voivat olla 15 mm tai suurempia.**
- Pistekirjoituksen kokoa ei skaalata**
- Tunnusteltavia koho-opasteita ei saa sijoittaa ovilevyyn**
- Taustan ja kirjoituksen välillä tulee olla riittävä kontrastiero (70 - 100%), myös pistekirjoituksen osalla.**

Tilanumero - Tulee kaikkiin tiloihin joko tilaan johtavaan oveen tai sen viereen molemmin puolin. Komeromaisissa tiloissa, joissa ei mahdu oleskelemaan, riittää tilanumero vain tilan ulkopuolella. Jos tilanumerolla opastetaan vain huoltoa ja pelastusta, voidaan se sijoittaa esim. oven yläreunaan.

Tilanimike - Tulee kaikkiin varsinaisiin tiloihin tilaan johtavaan oveen tai sen viereen. Toteutetaan kohokirjaimin ja/ tai pistekirjoituksella ohjeen rajauksen mukaisesti

Erisnimet - Tiloille annettuja erisnimiä käytetään opasteissa vain tarvittaessa

Mitoituksellinen henkilömäärä - Merkitään kaikkiin tiloihin joissa määriteltynä

Nimiliuskat - Vaihdeettavia nimiliuskoja käytetään tarvittaessa

A4-taskut/kiinnityspinnat - Käyttäjien omat ilmoitukset mahdollistavien opasteiden käyttö tarpeen mukaan

Symbolit - koko 90mm, katso symbolein opastettavat tilat ohjeesta

Kerros- ja suuntaopastemallit

KERROSOPASTE 25 - 40 mm

2. KERROS

NUORISOTOIMI
SALI
PÄIVÄKOTI RYHMÄT A&B

1.KERROS

KIRJASTO
HALLINTO
RUOKALA

KERROSNUMERO

3

KERROSOPASTE >40mm

2. KERROS

Nuorisotoimi
Sali
Päiväkotiryhmät A&B

1.KERROS

Kirjasto
Hallinto
Ruokala

SUUNTAOPASTE 25 - 40 mm

← KIRJASTO

← HALLINTO

↑ RUOKALA

SUUNTAOPASTE >40mm

← Kirjasto

← Hallinto

↑ Ruokala

SUUNTAOPASTE 70 - 100mm

↑ Ruokala

Läheltä (<2m) luettavaksi tarkoitetut kerros- ja suuntaopasteet, jotka sijaitsevat tunnisteltavissa olevalla lukukorkeudella voidaan toteuttaa 25 - 40 mm kohoteksteillä. Tällöin tulee kirjainmuotona olla **VERSAALI**. Varsinaisen tekstin lisäksi myös muu opastukseen liittyvä informaatio, kuten **nuolet** ja **olet tässä**-merkinnät, tulee esittää kohomerkinnoin.

Koho- ja pistekirjoitusta voidaan käyttää myös rinnakkain.

Kerrosnumeron koko ja sijainti toteutetaan paloviranomaisen ohjeistuksen mukaisesti.

Näkövammaisille suunnattua informaatiota sisältävät opasteet voidaan merkitä sijoittamalla niiden yhteyteen tai suoraan itse opasteeseen **näkövammaismerkki**. Esim. kerrosnumeron yhteydessä oleva pistekirjoitus ei itsessään ole helposti havaittavissa.

Sijaintikerros tulee esittää aina joko kerrosopasteen tai kerrosnumeron yhteydessä **kohomerkinnoin**. Sijaintikerros merkitään myös porraskaitteen alapintaan pistekirjoituksella tai kohomerkinnoin.

Jos käytetään pistekirjoitusta, tulee sijaintikerros esittää myös tekstissä, esim. "#1.kerros, olet tässä". Pistekirjoituksessa käytetään numeromerkkiä (#) aina numeron edessä.

Tekstin koon ollessa suurempi, voidaan kohokirjaimien sijasta käyttää pistekirjoitusta. Pistekirjoitus toteutetaan aina saman kokoisena, sitä ei skaalata opasteen koon mukaan. Varsinaisen tekstin lisäksi myös muu opastukseen liittyvä informaatio, kuten mahdolliset **nuolet** ja **olet tässä**-merkinnät, tulee sisältyä pistekirjoitukseen.

Tunnusteltavissa olevan lukukorkeuden yläpuolelle sijoitettujen opasteiden yhteydessä ei ole mahdollista käyttää kohomerkinnoja. Tällöin opasteet tulee toteuttaa riittävän suurina. Jos opaste sijaitsee kulkuväylällä, tulee vapaan korkeuden alapuolella olla vähintään 2200mm.